BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Alexandru MACEDONSKI

Excelsior

LITERA

biblioteca școlarului

Alexandru
MACEDONSKI

EXCELSIOR

LITERA
INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

APRECIERI

Concep\ia unui poet-profet e una din ideile romantice pe care Macedonski a profesat-o cu oarecare consecven\[nu pentru a-=i]n[l\a tonul =i a-=i l[rgi gestul, ci pentru a-=i atribui dreptul pe care societatea nu putea s[i le recunoasc[. }n poet, Macedonski a v[zut amestecul necesar de lirism =i de satir[; =i, cum ne f[urim idolii =i idealurile din propria noastr[substan\[, trebuie s[recunoa=tem]n Macedonski aceea=i fuziune. I-am ar[tat insuficien\a lirismului; lipsit de emo\ie, poetul trebuie s[ ]ncline spre satir[=i,]n adev[r, elementul satiric e mult mai fecund]n poezia lui.

C[ut`nd din nevoia psihologic[ a simplific[rii o unitate ]n fiecare om, am putea-o g[si la Macedonski ]n nemul\umire. Poetul se cristalizeaz[ pe ]ncetul ]n jurul acestei axe; poezia lui renun\[ la orice eleva\ie pentru a se t`r] pe p[m`nt. +i lirismul lui Eminescu e str[b[tut de un sentiment de revolt[, dar revolta lui este vast[, primordial[, filozofic[; pornit[ de la un pesimism fundamental, ea atac[ ]nse=i sursele vie\ii, pe c`nd la Macedonski ea nu izvor[=te dintr-o concep\ie mai larg[, dintr-o privire dispre\uitoare, nu are un caracter obiectiv, ci e de o natur[pur subiectiv[. Plecat[de la o nemul\umire strict personal[=i de la o deziluzie, mobil m[runt =i meschin, revolta poetului nu e nici filozofic[, nici personal[=i nu are meritul dezinteres[rii; satira lui nu atac[inegalit[\ile sau vi\iile, ci love=te]n propriile sale c[tu=e. }nclin`nd la ]nceput spre optimism =i spre izvoarele pure ale vie\ii, poetul deviaz[ repede spre o poezie t`nguitoare, decep\ionat[, lipsit[de eleva\ie. Aceast[not[antipoetic[de nemul\umire nu-i]nt`mpl[toare, ci esen\ial[; e, dup[ cum am spus, s`mburele]n jurul c[ruia se cristalizeaz[ ]ntreaga lui poezie. [...]

Fix`nd axa poeziei lui Macedonski]n sentimentul unei nemul\umiri strict personale, ar fi nedrept de ne-am scoate dovezile numai din produc\ia lui minor[. Cum *Psalmii* sau *Noapte de martie, Tu ce e=ti a na=te* sau *Noaptea de*

ianuarie at`rn[pu\in]n opera poetului, pentru a fi incontestabil[, axa trebuie s[treac[prin *Noaptea de mai*, prin *Step[* =i prin *Noaptea de decembrie*.

Macedonski a fost pu\in sensibil fa\[de natur[, pe care n-a c`ntat-o dintr-o emo\ie unic[, ci numai prin descrip\ii impresioniste; *Bucolica und[*, *Sub frunze* sau *Naiada* sunt mici peisagii erotizate; *Zi de iarn[* procedeaz[dintr-o inspira\ie satiric[; *Pe balta clar[* e un pretext al unei vagi st[ri suflete=ti; toate celelalte sunt numai nota\ii gra\ioase. Pentru un astfel de poet limitat la senza\ie, *Noaptea de mai* reprezint[,]n adev[r, nu numai o fericit[invocare a unei naturi balsamice =i pure, cu o grada\ie abil[=i cu o limpede viziune clasic[[...], ci =i o stare emotiv[aproape unic[. Ascensiunea sufleteasc[a poetului nu porne=te]ns[, nici de data aceasta, dintr-un sentiment dezinteresat; admira\ia nu e pur contemplativ[=i natura e privit[ca refugiul trec[tor al unei nemul\umiri. [...]

Al[turi de *Noaptea de mai* poate sta =i *Noaptea de decembrie*, printr-o concep\ie f[r[noutate, sus\inut[printr-o lung[ ]ncordare =i realizat[cu un fast de imagini prea oriental.

Eugen Lovinescu, *Alexandru Macedonski*,]n *Scrieri, 1, Critice*. Edi\ie =i studiu introductiv de Eugen Simion, Editura pentru literatur[, Bucure=ti, 1969, p. 277, 280, 282.

S-a spus c[Macedonski ar fi un inovator]n sensul poeziei noi. Nimic, de fapt, mai neadev[rat. Macedonski a fost cel mai mare poet clasic al nostru: valoarea lui inovativ[st[doar]n faptul c[o mie =i una de]mprejur[ri au a=ezat concep\ia lui greco-latin[de art[ ]n fa\a lui Eminescu, care s-a mul\umit s[fie un simplu poet de geniu. [...]

Poezii ca *Noaptea de mai*, de pild[,]n afar[de valoarea ei de antologie european[, v[de=te,]n germen, tot clasicismul lui Macedonski; e vorba de un poet pentru care scrisul are o incontestabil[valoare de intelectual[armonizare a sentimentului, de amplificare a lui]n largi linii gra\ios =erpuitoare, de limpede desf[=urare a]ntregii concep\ii =i de rigid[form[consacrat[. [...] C[ci Macedonski a fost necontenit, f[r[preget =i f[r[leac,]n func\ie de idealul s[u poetic; artist]n via\[ca =i]n scrisul s[u, a reu=it, p`n[ la urm[, prin art[ =i prin demn[ suferin\[, s[ cristalizeze p`n[la diamant con=tiin\a abstract[a misiunii sale.

Acesta este secretul p[trunz[tor =i contaminant al poeziei sale din vremea din urm[; fiecare r`nd relev[ o ]ndelungat[ =i d`rz[=i nobil[sfor\are de a ajunge un]nalt ideal de art[; poezii ca *Noaptea de mai*, *Lewky*, *Noaptea de decembrie*, *Avatar*, *Lui Cetano Pol* absolv[drumul greu de a ajunge p`n[ la ]nf[ptuirea lor, =i a=terne uitarea peste ]ncerc[rile cari le-au precedat sau ]nso\it ]n procesul de gesta\ie al poetului. Ele reprezint[ cristalizarea des[v`r=it[ ]n form[a unei cuget[ri armonioase, simple]n liniile ei de larg[=i majestuoas[desf[=urare =i aduce,]n scrisul rom`nesc, con=tiin\a, transparent[ =i voit[ p`n[la teoretizare aproape, a credin\ei]ntr-o aristocra\ie a artei, a suferin\ei, a luptei pentru ideal; concep\ia aceasta]nn[scut[ ]n talent r[m[sese p`n[ la Macedonski, ]ns[, o afirmare categoric[ =i, dac[ ea, ]n chip intuitiv, nu putea lipsi de la nici unul din marii ]nainta=i ai scrisului rom`nesc, apoi pentru prima dat[e urm[rit[, ca un scop compensator al vie\ii. Mobilul acesta de art[este prin excelen\[clasic; el are darul de a atenua lirismul]n folosul unei intelectualizate depersonaliz[ri, =i de a l[rgi inspira\ia personal[p`n[la simboluri.

Macedonski]ns[, departe de a fi un simbolist]n sensul clasic al acestui cuv`nt, ar putea fi mai cur`nd considerat ca o negare a curentului, care, de altfel, nu s-a produs, pentru c[nu se putea, sub influen\a poeziei lui Macedonski; Eminescu]n *Luceaf[rul*,]n acest sens, este tot at`t de simbolist ca =i Macedonski. Simbolismul implic[o sensibilitate supraascu\it[, o mobilizare a intui\iilor suflete=ti =i mijloace adecvate; intelectualitatea proprie simbolismului st[mai ales]n generalizarea, cu ajutorul imaginilor, a detaliilor privite succesiv ca de sine st[t[toare. Macedonski, dimpotriv[, evit[imaginile succesive, cu ajutorul compara\iilor, pentru a crea,]ntr-o just[dozare a sentimentului =i a ideii, imaginea unic[=i integral[a simbolului. Cit[m]n acest sens *M[n[stirea*. [...]

Am citat-o]n]ntregime pentru c[poezia aceasta e caracteristic[pentru]ntreaga]nf[\i=are artistic[a poetului din perioada sa de definitiv[a=ezare. Aceast[poezie, cele c`teva ale c[ror titluri le-am amintit mai sus,]mpreun[cu *Corabia*, *Vasul*, *Imn la Satan*, *O umbr[de dincolo de Styx*, *Stepa*,]nc[vreo =apte sau opt poezii intermediare sau antemerg[toare acestora =i cu ciclul intitulat *Poema rondelurilor* constituie nu numai aportul indiscutabil al lui Macedonski]n scrisul rom`nesc contemporan, dar =i unele din cele mai nobile pagini ale]ntregii intelectualit[\i =i sensibilit[\i na\ionale. Ea fixeaz[

poetului locul lui de glorie al[turi de Eminescu,]n poezie, cu alte merite proprii, dar echivalente, =i]ncheie, ele singure, o]ntreag[etap[din evolu\ia noastr[literar[.

Nicolae DAVIDESCU, *Poezia lui Alexandru Macedonski,*]n „Rampa“, 16, 17, 20 martie 1922.

[...] Alexandru Macedonski a]n[l\at unul din cele mai]nsemnate monumente poetice ale limbii noastre. Originalitatea lui incontestabil[,]ndr[zneala concep\iilor =i atitudinilor lui, farmecul c`ntecului s[u, c`nd jubil`nd de bucurie, c`nd dulce =i melancolic, for\a =i fecunditatea imagina\iei sale, armonia savant[a lirei pe care o]nstruna, nenum[ratele-i ini\iative poetice care =i-au g[sit at`t imitatori =i continuatori, toate acestea fac din Macedonski unul din cei mai mari poe\i ai literaturii rom`ne. Al[turi de Grigore Alexandrescu, de Alecsandri, de Eminescu =i Co=buc, Macedonski este unul din clasicii no=tri, adic[unul din poe\ii care, pornind de la experien\ele fundamentale ale sufletului omenesc, au atins]n c`ntecul lor armonia =i plenitudinea, f[urind modele durabile pentru]ntreaga crea\ie ulterioar[=i opere c[tre care sufletului]i place s[se]ntoarc[. [...]

Poezia lui Macedonski s-a]mbog[\it cu unele din accentele cele mai viguroase]n expresia afectelor de revolt[=i antisociale. Calitatea sa de poet]i confer[dreptul sincerit[\ii de care el se folose=te]n avantajul adev[rului =i energiei crea\iei. Sarcasmul este un alt mijloc al poetului de a se salva din impasurile durerii de a tr[i. }n r`sul amar =i dispre\uitor al *Nop\ii de noiembrie* sau al *Nop\ii de martie* se elibereaz[ o suferin\[. Imaginile grote=ti legate de scena povestit[ a na=terii sau de perspectiva mor\ii sunt produsul unei fantezii dezn[d[jduite, care g[se=te acest mijloc de a se m`ntui din cumplitele constr`ngeri ale vie\ii.

Nimeni n-a r`s ]n acela=i fel ca Macedonski ]n literatura rom`n[. Cine r`de ca Macedonski o face din dezn[dejde. [...]

Cine studiaz[arta poetic[a lui Macedonski]n\elege c[evocarea =i descrip\ia nu istovesc mijloacele foarte complicate ale acestui artist. Totalitatea acestor mijloace cunoa=te dou[mari compartimente, dintre care unul este al evoc[rii vizuale, cel[lalt al magiei verbale. Poetul este cel dint`i]n literatura noastr[care a ajuns]n chip con=tient la principiul c[poeziei]i apar\ine domeniul sim\urilor. Fastuoasele descrip\ii macedonskiene sunt

manifestarea unui senzualist al poeziei,]n acord cu acea orientare denumit[de Lamprecht a *impresionismului fiziologic*, universal[la un moment dat]n poezia european[mai nou[. [...]

Interesant ar fi de urm[rit =i structura *Nop\ii de decembrie*, c[reia multele]mpletiri ale refrenurilor sale]i dau caracterul unei adev[rate buc[\i simfonice. Tot din procedeul refrenului sunt construite *Rondelurile*. [...] Poetul a recunoscut oarecum bunul s[u]n aceast[form[fix[, folosit[de secole]n literatura apusean[. A adoptat-o, deci, pentru a g[si]n ea cadrul de lucru al b[tr`ne\ii sale. Macedonski sf`r=e=te astfel ca poet muzician, ca me=ter al cuv`ntului, o calitate care, ]n ]nzestrarea sa, a alternat cu acea de poet descriptiv =i vizionar, pentru a realiza una din cele mai complexe formule ale literaturii rom`ne=ti.

Tudor VIANU, *Alexandru Macedonski, Poezia lui Al. Macedonski*,]n *Scriitori rom`ni*, vol. II. Edi\ie]ngrijit[de Cornelia Botez. Antologie de Pompiliu Marcea, Colec\ia „B.P.T.“, Editura Minerva, Bucure=ti, 1970, p. 393—394, 405, 413, 418—419.

Macedonski a fost f[r[ ]ndoial[un „mare poet“, cum afirm[de c`teva ori Tudor Vianu. Mi=carea limbajului nostru liric de dup[Eminescu i-o dator[m lui, cel pu\in ca direc\ie]nnoitoare; istoria literar[nu va uita c[prozei eminesciene i-a urmat o descenden\[strict macedonskian[, care prin D. Anghel, Tudor Arghezi (porne=te ca „instrumentalist“ de la *Liga ortodox[* a lui Macedonski) =i Ion Minulescu a preg[tit poezia rom`n[ ce avea s[ apar[ dup[ 1914; iar amatorul de poeme izolate va veni totdeauna la armonia st[p`nit[din *Noaptea de decembrie*, cum se revine de obicei la *Luceaf[rul* lui Eminescu.

Printre at`t de feluritele forme ce a experimentat, poetul m`nuia cu des[v`r=it[ ]ndem`nare simbolul clasic. *Vasul*, *B[tr`na st`nc[*, *Vaporul mor\ii* (]n ultima evoc`ndu-ni-se parc[ un anume episod din odiseea lui *Gordon Pym de Poe*) =i *Noaptea de decembrie* sunt momente de fericit echilibru ale cunoscutei sale arte formale cu lirismul substan\ial, c`nd semnifica\ia poetic[lumineaz[peste]n\elesuri ad`nci. Cui nu se vor impune apoi marile evoc[ri din *Castelul* =i *Osp[\ul lui Pentaur*, aceasta put`nd fi socotit[ca *Egipetul* lui Macedonski, numeroasele reu=ite de „orfevru“ din *Rondeluri*, care nu sunt cu nimic mai prejos dec`t ale lui Banville =i Tristan Corbière =i

at`tea altele ]nc[, form`nd adev[rate grupuri stilistice distincte? Dar cu deosebire, al[turi de *La Vie anterieure de Baudelaire*, cititorul va avea pentru vis[toria lung[faimosul *Avatar* [...]

Alexandru Macedonski este un mare poet antologic.

Vladimir STREINU, *Alexandru Macedonski*,]n „Via\a Rom`neasc[“, XXX, nr. 4, aprilie 1939, p. 68—72.

Maiorescu pricepuse c[ ]nt`ia emo\ie poetic[ ]ntr-o literatur[ este aceea rezult`nd din originalitatea limbii]nse=i. Interesul lui =i al tuturor contemporanilor pentru problemele mai fine ale artei, pentru direc\iuni =i =coli e cu totul redus. Cu consim\irea celor mul\i, Maiorescu va cere doar]ndeplinirea unor condi\ii de temelie, aproape sociale: adev[r]n sim\ire, autenticitate a limbii. +i fiindc[limba rom`n[ se pref[cea mereu odat[ cu complicarea g`ndirii, aten\ia critic[asupra expresiei a continuat mult[vreme dup[aceea =i]nc[mai d[inuie. Eminescu, Creang[, Caragiale, Slavici, Co=buc, Goga sunt to\i constituitori de limb[literar[, au to\i „farmecul“ lor curat lingvistic. O limb[macedonskian[ ]ns[nu exist[. [...]

F[r[ ]ndoial[c[Macedonski este un poet inegal. Luat]n toat[dimensiunea, el nu suport[compara\ie cu Eminescu, poet profund =i mai ales poet na\ional. Dar pesimismului eminescian, nimeni ca el nu i-a adus o replic[mai tr[it[de]ncredere]n absolut. C`te strofe din opera lui Macedonski rezist[ sunt ale unui poet mare, tot a=a de mare ca =i Eminescu ]n punctul cel mai ]nalt atins. Macedonski nu putea fi ]n\eles dec`t dup[forma\ia limbii =i dup[ce o satisf[c[toare evolu\ie poetic[scotea opinia public[din prejudec[\ile curente despre poezie. }n 1912, c`nd erau toate condi\iile reabilit[\ii, poetul *Nop\ilor* a fost vag prizat de c[tre critic[, iar azi foarte mul\i scriitori contemporani ]l ]nt`mpin[cu dezam[gire pentru vechimea lui, pentru lipsa lui de activitate. Poezia modern[s-a pierdut]n m[run\i=uri =i Macedonski e un poet de aripi mari, de patos, de altitudini. Ceva din solemnitatea str[fulger[toare a lui Dante, din s[lb[ticia lui Byron, din jovialitatea mistic[a lui Blake, trece f[r[a ajunge la des[v`r=ire ]n poezia acestui straniu pretins cabotin, care se pare c[ avea destinul pe care =i-l prev[zuse singur: „Dar c`nd patru genera\ii peste moartea mea vor trece,/C`nd voi fi de-un veac aproape oase =i cenu=e rece,/Va suna =i pentru

mine al drept[\ii ceas deplin,/+-al meu nume, printre veacuri,]n[l\`ndu-se senin,/Va-nfiera ca o stigmat[ neghiobia du=m[neasc[,/C`t vor fi]n lume inimi =i o limb[rom`neasc[."

George C{LINESCU, *Alexandru Macedonski*,]n vol. *Istoria literaturii rom`ne de la origini p`n[ ]n prezent*. Edi\ia a II-a, rev[zut[=i ad[ugit[. Edi\ie =i prefa\[de Al. Piru, Editura Minerva, Bucure=ti, 1985, p. 525, 527—528.

Opera poetic[a lui Macedonski [...] se cuprinde, dac[nu \inem seam[de primele sale dou[volume,]n care poetul]=i]nstruna numai lira, =i de cele dou[volume postume: *Poezii alese* (editate la „Casa =coalelor") =i *Cartea Nestematelor*, alt florilej, din trei realiz[ri: *Excelsior*, *Flori sacre* =i *Poema Rondelurilor* (acesta postum).

}n centrul acestei opere stau *Nop\ile* — ele au f[cut faima lui Macedonski ca poet]n trecut =i ele cuprind =i azi cheia]ntregii sale poezii. [...]

Noaptea de decembrie,]n care mul\i v[d cea mai]nalt[culme atins[de Macedonski, pune simbolic problema destinului]nsu=i al poetului.[...] Desigur, e una din cele trei-patru mai frumoase poeme din limba rom`n[, al[turi de *Miori\a*, de *Luceaf[rul* sau de *C[lin* =i, poate, de *Sbur[torul* lui Eliade. Simbolist[, prin simbolul ce-l]ntruchipeaz[, *Noaptea de decembrie* e, mai ales, nou[prin muzicalitatea unui vers nuan\at la infinit =i prin jocul bogat al imaginilor ce se perind[topindu-se una]ntr-alta ca motive de orchestr[. Amestec`nd astfel spa\iul viziunilor celor mai concrete cu durata pur[a muzicii, poetul reu=e=te s[ne dea acea atmosfer[stranie de vis =i de realitate care face vraja tulbur[toare a marilor poe\i de limb[englez[: un Coleridge, un Shelly, un Keats, mai ales un E. Poe. Aici elementele realiste,]n sensul celor din *Noaptea de noiembrie*, au disp[rut ca s[dea loc altora — ca descrierea chinurilor =i n[lucirilor provocate de setea cumplit[din pustiul dogoritor. Dar realitatea lor ne tulbur[=i mai mult. Avem a face cu un paroxism de verism care nu e dec`t — stilizat[— realitatea visului.

Noaptea de decembrie, posterioar[*Nop\ii de noiembrie*, nu i se poate compara — e pe alt plan poetic.

Tot astfel,]n *Noaptea de mai*,]n care, dup[mine, Macedonski atinge arta lui suprem[,]l vedem]ntrebuin\`nd un al treilea procedeu legat organic de caracterul propriu al acestei poezii. }n opozi\ie cu celelalte dou[

poeme amintite, *Noaptea de mai* n-are nici subiect, nici m[car ac\iune literar[. Toat[poezia nu e — timp de o sut[de versuri — dec`t un singur difiramb, un singur crescendo sufletesc pe tema Prim[verii. Toat[poezia e deci construit[muzical, a= spune simfonic.

Ion PILLAT, *Alexandru Macedonski*: *omul =i poetul*,]n vol. *Tradi\ie =i literatur[*, Editura Casei +coalelor, Bucure=ti, 1943, p. 230—244.

Poezia lui Macedonski devine efectiv „poetic[“, tot mai subtil[=i mai]nalt[, pe m[sur[ce „materia“ inform[— de orice spe\[— se transfigureaz[, se volatilizeaz[ ]n beatitudine. [...] Ori de c`te ori poetul tinde spre „ideal“, produc\ia sa devine artistic[. Ori de c`te ori el r[m`ne strict „biografic“, poezia sufer[. +i, cum Macedonski tr[ie=te cu intensitate ambele impulsuri, inegalitatea operei sale constituie o consecin\[ inevitabil[, fatal[. [...] Opera sa are un „program“ ascensional, o „cheie“, exprimate cu o at`t de mare eviden\[=i intensitate,]nc`t sf`r=e=te prin a ne tulbura organic. Precum]n fa\a oric[rui „oracol“ sau „mesaj“, care mi=c[, devine sugestiv, nu numai prin con\inut, ci prin]ns[=i solemnitatea hieratic[, sibilinic[, a comunic[rii sale. [...] Macedonski este poetul dematerializ[rilor succesive, al transfigur[rilor graduale, care introduc]n univers organiz[ri =i modific[ri calitativ noi, cu tendin\a convertirii la regimul spiritului a]ntregii materii =i existen\e. Aceasta este =i marea sa voca\ie, atributul suprem al originalit[\ii sale literare. Cu nota — particular[=i ea — c[ ]ntreaga ascensiune macedonskian[nu se consum[lin, aerian =i imposibil. Mult[vreme, desf[=urarea se produce]n tensiune, efervescen\[, cu sentimentul unor profunde contrariet[\i interioare. Ea trece printr-o serie]ntreag[de puncte nodale, de alternan\[=i ambiguitate,]n care „materia“]ncepe s[fie contrabalansat[, anihilat[=i]n cele din urm[total absorbit[de „spirit“.

}n aceast[capacitate de percep\ie poetic[a universului ordonat =i corectat de jos =i p`n[ sus, de la materie la spirit, ]n mod progresiv, pe „trepte“, st[ de altfel ultima — =i cea mai ]nsemnat[ — virtutea estetic[ a poeziei lui Macedonski. Numai un poet efectiv mare poate preface ]n euforie, exuberan\[, av`nt, c`nt, poezie, imagini radioase, orice ap[sare, impuritate ori pretext sumbru al vie\ii,]n stilul excep\ionalei *Nop\i de mai* [...]

Adrian MARINO, *Opera lui Alexandru Macedonski*, Editura pentru literatur[, Bucure=ti 1967, p. 148, 154, 447, 449.